

مقدمه

تاریخچه تئوری‌های علمی بخش عمومی بیانگر چالش ریشه‌دار درباره تعیین اهداف و وظایف دولت و مکانیزم تحقق آنهاست. گروهی مانند «هایک» دولت حداقل را مطرح و دخالت آن را در حوزه اقتصاد بر نمی‌تابند. در مقابل گروهی با تفکرات سوسیالیستی، دولت حداکثر را پیشنهاد می‌کنند. بی‌شک ناکارآمدی این دو نگرش افراطی در تجربه عملی، زمینه‌ساز پیدایش نظریات اعتدال‌گرایانه در این ساحت بوده است از این‌رو تئوری دولت منضبط و کارآمد مطرح و در نتیجه دخالت دولت و هدایت‌گری آن در موارد شکست بازار و مکانیزم بازار در غیر این موارد پذیرفته شده است.¹

از منظر اسلام، حاکمیت اهداف و وظایف اقتصادی بر عهده دارد. بر همین اساس دولت اسلامی با رویکرد دولت‌های مطرح در تئوری‌های کلاسیک و نئوکلاسیک تفاوت ماهوی دارد؛ از این‌رو، در بخش اول کتاب، دیدگاه کلی کلاسیک‌ها و نئوکلاسیک‌ها به عنوان دولت آزادی اقتصادی و دولت رفاه به صورت فشرده بررسی می‌شود و سپس وظایف و اهداف اقتصادی دولت اسلامی مطرح خواهد شد. در بخش دوم نیز نظام مالیاتی کارآمد از نظر آموزه‌های اسلامی بحث و بررسی خواهد شد. فرضیه‌هایی که مباحث این دو بخش بدان‌ها می‌پردازد چنین است:

1. دولت اسلامی، دولت حقوق متقابل ملت و دولت است؛
2. یکی از مهم‌ترین وظایف دولت اسلامی، شکل‌دهی فرآیند توسعه انسان‌دوستانه است؛
3. در این فرآیند، توسعه و عدالت اجتماعی اقتصادی دو محصول یک راهبرد به حساب می‌آید؛
4. از جهت‌های کلی حاکم بر مالیات‌های اسلامی در زمینه پایه و نرخ مالیات و شرایط فرهنگی مالیات‌ستانی، می‌توان خطوط کلی نظام مالیاتی کارآمد و مطلوب را استنتاج نمود.

تحقیق در این فرضیه‌ها در قالب دو عنوان کلی ذیل انجام پذیرفته است:

1. وظایف و اهداف اقتصادی دولت در اقتصاد اسلامی
2. نظام مالیاتی کارآمد

در عنوان نخست از موضوعات دولت آزادی اقتصادی و دولت رفاه به‌طور خلاصه و مقدماتی بحث می‌شود و سپس دولت حقوق متقابل، که محور اصلی بحث این قسمت را تشکیل می‌دهد به‌طور تفصیلی بررسی و پژوهش خواهد شد. در این محور به مباحثی از قبیل: حقوق بنیادین، وظایف و اهداف اقتصادی، عدالت اجتماعی، فرآیند توسعه زمینه‌ساز عدالت اجتماعی و مبانی توسعه اجتماعی اقتصادی (توسعه نیروی انسانی) و عدالت اقتصادی پرداخته شده است. در محور دوم نیز موضوعاتی همچون: مفاهیم مالیه عمومی در آموزه‌های اسلامی، مالیات‌های اسلامی با رویکرد فقهی، ویژگی‌های مالیات‌های اسلامی، نظام مالیاتی مطلوب با رویکرد به آموزه‌های اسلامی و چالش‌های نظام مالیاتی جمهوری اسلامی ایران و راه‌حل‌ها تحقیق و پژوهش شده است.

بی‌شک پژوهش‌هایی از این دست، گام اول به شمار می‌آید؛ امید است دغدغه‌داران اقتصاد اسلامی گام‌های بعدی را بهتر از این بردارند و زمینه تکامل این شاخه از دانش اقتصادی را که ضرورت همه‌جانبه دوران معاصر است، فراهم آورند.

¹. دادگر، تاریخ تحولات اندیشه اقتصاد، ص 536.